

LAISVŪNĖ PETKEVIČIENĖ

AIŠKINAMASIS
DIETOLOGIJOS TERMINŲ
ŽODYNĖLIS

homo liber

Vilnius, 2018

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Valstybinė lietuvių kalbos komisija neprieštarauja.

Recenzavo:

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ekspertė
dr. Palmira Zemlevičiūtė

ISBN 978-609-446-176-7

© Laisvūnė Petkevičienė, 2018

© Leidykla „Homo liber“, 2018

PRATARMĖ

Maisto ir maitinimosi problemos tokios pat senos, kaip ir pati žmonija. Maistas kaip gydomoji ir profilaktinė priemonė buvo vartojamas nuo neatmenamų laikų. Lietuvių liaudies medicinos praktikoje randame įvairių rekomendacijų, kaip maitintis sergant viena ar kita liga. Vystantis mokslui, tobulėjant maisto gamybos technologijoms, keitėsi ir rekomendacijos. Keitėsi ir vartojamos sąvokos. Dalis liko senų, taip pat atsirado naujų. Besiplečiant maisto produktų asortimentui, keičiantis maisto produktų sudėčiai, tobulėjant gamybos technologijoms ir daugėjant įvairių medžiagų, suteikiančių maistui pageidaujama savybių, atsirado būtinybė tai visiems vienodai suprantamai įvardyti. Taigi, suvienodintos terminijos klausimo aktualumas neabejotinas.

Šis leidinys – tai pirmas tokio pobūdžio žodynėlis, kuriame pateikiami lietuviški dietologijos terminai, jų apibrėžtys ir atitikmenys anglų kalba. Jis pravers ne tik gydytojams dietologams bei dietistams, bet ir visuomenės sveikatos specialistams, dirbantiems maisto saugos ir mitybos srityje, medicinos gydytojams, slaugytojams ir kitiems sveikatos priežiūros specialistams, teikiantiems pacientams maitinimosi rekomendacijas, bei žurnalistams, rašantiems straipsnius apie maistą ir maitinimąsi. Žodynėlis pravers kiekvienam, besidominčiam maistu.

Nors specialistai vienas kitą dažniausiai vienodai supranta, kalbėdami apie maistą, maitinimąsi ir mitybą, tačiau pasitaiko, jog tiek šnekamojoje kalboje, tiek spausdintose publikacijose ir leidiniuose vartoja skirtingus terminus. Populiarioje spaudoje ir interneto portaluose matome publikacijų, kuriose pasigendame vienodos terminijos.

Žodynėlis suteikia ne tik informacijos apie vartotinus terminus, bet moko, kaip taisyklingai juos ištart – žodynėlio lietuviški terminai sukirčiuoti. Paprasta ir aiški žodynėlio struktūra labai patogi naudoti.

Žodynėlio rengėja med. dr. Laisvūnė Petkevičienė atliko didelį ir reikšmingą darbą, siekdama suvienodinti dietologijos terminus. Laisvūnės Petkevičienės parengtas „Aiškinamasis dietologijos terminų žodynėlis“ turi kur kas platesnę reikšmę – jis prisideda prie taisyklingos lietuviškos terminijos kūrimo ir vartojimo.

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto
Sveikatos mokslų instituto Visuomenės sveikatos katedros
vedėjas prof. dr. Rimantas Stukas

ŽODYNĖLIO SANDARA

Žodynėlyje pateikiami lietuviški terminai, jų apibrėžtys ir atitikmenys anglų kalba.

Žodynėlio sandara mišri – abėcėlinė ir lizdinė. Gimininiai ir rūšiniai (pagrindiniai ir nuorodiniai) terminai pateikiami lietuvių kalbos abėcėlės tvarka. Pagrindiniai ir nuorodiniai terminai rašomi pusjuodžiu šriftu. Greta antraštinio termino kursyvu rašomas jo sinonimas. Angliško atitikmens kalba nurodoma su kalbos žyma – dviraidžiu kodu (standartas LST ISO 639-1:2003) *en* – anglų k., pvz.:

aĩkis *en* hunger

Lizduose rūšiniai, o polizdžiuose – porūšiniai terminai rikiuojami pagal abėcėlę, pvz.:

dietà

› **bemikròbė dietà**

› **gýdomoji dietà**

›› **specifinė gýdomoji dietà**

›› **standàrtinė gýdomoji dietà**

› **individualióji dietà**

Terminai pateikiami vienaskaitos vardininko linksniu.

Pagrindinio termino sinonimai pateikiami atskirais nuorodiniais straipsniais – jie nuoroda žr. nukreipiami į pagrindinį straipsnį, kuriame sinonimai po kabelio pateikiami greta pagrindinio termino, pvz.:

diėtos koregãvimas žr. **diėtos tikslinimas**

diėtos tikslinimas, *diėtos koregãvimas*

Santrumpos teikiamos taip pat, kaip ir sinonimai, t. y. nuoroda žr. nukreipiamos į pagrindinį terminą, o greta jo teikiamos kursyvu po kabelio, pvz.:

GGP žr. gerōs gamybos prāktika
gerōs gamybos prāktika, GGP

Skirtingos terminų reikšmės numeruojamos arabiškais skaitmenimis, pvz.:

skōnis

en taste

1. Maisto sukiamas pojūtis, kurio receptoriai yra liežuvyje.

2. Maisto ypatybė, kuri sukelia skystų, vandenyje arba seilėse ištirpusių cheminių medžiagų jutimą ir suvokimą.

Žodynelio lietuviški terminai sukirčiuoti.

A

alèrgija maĩstui*en food allergy*

Imuninės sistemos mechanizmais pasireiškiantis padidėjęs organizmo jautrumas maistui (alergenai), kuris sukelia įvairių organų pokyčių.

aĩkis*en hunger*

Fizinis maisto stygiaus pojūtis, ženklas, kad organizmui reikalingas maistas.

anamnèzè*en anamnesis*

Žinios apie ligonį ir jo ligą, kurias gydytojas surenka iš ligonio arba jo artimųjų.

maitinimosi anamnèzè*en food and nutrition history*

Paciento ir (ar) jo artimųjų gydytojui suteiktos žinios apie svorio pokyčius, maitinimosi įpročius – maisto pasirinkimą, valgymo režimą, var-

tojamų maisto produktų pakantą, alergiją maistui, porcijų dydžius, suvalgomo maisto, įskaitant vaisius ir daržoves, bei išgertų skysčių kiekį, maisto gamybos būdą, valgyseną, esamą dietą, jos keitimą, papildų vartojimą.

anorèksija*en anorexia*

Liguistas apetito nebuvimas, nevalgumas.

antrinė tarša*en secondary contamination*

Šiluma apdoroto ar pagaminto maisto užteršimas patogeniniais mikroorganizmais; dažniausiai pasitaiko dėl sąlyčio su nešvaria, nekokybiškai išplauta darbo įranga, inventoriu arba dėl nešvarių personalo rankų.

antropomètrija*en antropometria*

Žmogaus kūno ir jo dalių matavimas, vienas iš svarbiausių antropologijos metodų.

añtsvoris

en overweight

Žmogaus svoris, viršijantis jo normalią kūno masę.

apetitas

en appetite

Natūralus noras valgyti, maisto troškimas. Apetitas gali būti geras, didelis, blogas.

B

blōgas įsisāvinimas

žr. **malabsorbicija**

bulimija

en bulimia

Liguistas, labai padidėjęs alkio jausmas.

D

davinỹs, racionas

en ration

Tam tikros sudėties maisto produktų rinkinys, skiriamas

tam tikrą laiką vienam asmeniui ar jų grupei.

► **diētinis davinỹs**

en diet ration

Pagal medicininės indikacijos tam tikram laikui paskirtos dietos maisto produktų ir valgių rinkinys.

► **sausasis davinỹs**

en dry ration

Vienkartinis paprastai negamintas specialiai pacientui parinktų maisto produktų rinkinys.

degustācija

en degust

Maisto produktų ir patiekalų kokybės ir skonio įvertinimas juslėmis.

degustātorius

en taster

Asmuo, įvertinantis maisto produktų ir patiekalų kokybę ir jų skonio savybes juslėmis.